

Försvaret av Sverige

”Illavarslande – JO fel ute om ex-generalen”

Anders Brännström, tidigare generalmajor inom Försvarmakten. Foto: Maja Suslin/TT

Det är illavarslande att JO går på ÖB Micael Bydéns linje i fallet med förre generalmajoren Anders Brännström, som petades från sin tjänst. Det skriver Nils Funcke, journalist och expert på yttrandefrihet.

Publicerad 20:00

DEBATT | YTTRANDEFRIHET

Det här är en argumenterande text med syfte att påverka. Åsikterna som uttrycks är skribentens egna.

Det som främst bör utmärka en god förvaltningskultur är inte att myndigheter och tillsynsorgan alltid gör rätt utan att de förmår korrigerar sig eller låter sig korrigeras när det blir fel.

Det kräver kurage.

Sista september 2018 lämnade generalmajor Anders Brännström sin anställning inom Försvarsmakten. Med sig fick han 933 000 kronor. Det finns ingen anledning att moralisera över att han accepterade avgångsvederlaget mot att han sade upp sig. Därmed slapp ÖB, Micael Bydén, en rättslig prövning i Arbetsdomstolen av skälen för att inte låta Brännström tillträda en chefstjänst vid ledningsstaben.

Som grund för beslutet angav ÖB att Brännström "iakttagits" berusad i tjänsten och utretts för att ha ofredat en underställd kvinnlig officer. Dessa anklagelser har av Officersförbundets jurister ansett utgöra förtal av Brännström. Anders Brännström själv [har förklarat sig oskyldig](#) till anklagelserna. Försvarsmaktens utredning av ärendet lades ner i brist på bevis.

Enligt ÖB fanns också kritik mot Brännströms sätt att hantera tjänsteresor.

ÖB hänvisade i sin ”helhetsbedömning” av Brännströms olämplighet också till två uttalanden i medierna där Brännström bland annat svarat ja på frågan om Sverige skulle vara chanslöst vid ett väpnat angrepp. Han hade därmed skadat förtroendet för Försvarsmakten. Enligt ÖB utgjorde yttrandena en del av underlaget vid bedömningen av Brännströms lämplighet för tjänsten men de var inte ”på något sätt avgörande”. ÖB tillstår att ”oaktat” Brännströms uttalanden i media hade han inte fått tillträda tjänsten.

Anders Brännström anmälde ÖB till Justitieombudsmannen, JO, för att ha vidtagit en otillåten repressalie mot honom. Anmälan prövades av chefs-JO, Elisabeth Rynning, (7250-2018).

Enligt chefs-JO har anställda inom myndigheter som till exempel Försvarsmakten rätt att framföra sina synpunkter i olika frågor även om de avviker från arbetsgivarens uppfattning. Men det kan ”i praktiken leda till att det blir omöjligt för den anställde att utföra sitt arbete på ett sätt som arbetsgivaren kan acceptera”.

Det är illa att en myndighet utsträcker de anställdas lojalitetsplikt till att inte bara kräva att de utför sina arbetsuppgifter och rättar sig efter arbetsgivarens beslut och direktiv för hur uppgifterna ska utföras utan också begränsar deras yttrandefrihet. Det finns gränser för vad en anställd får säga även utanför tjänsten som privatperson. Bland får yttranden inte leda till att det uppstår misstankar om jäv. Kravet på saklighet och opartiskhet ska inte kunna ifrågasättas vid myndighetsutövning i synnerhet om besluten gäller enskilda.

Det är inte bara illa utan illavarslande att chefs-JO accepterar att Brännströms yttranden ingår i helhetsbedömningen av att han visat sig olämplig för chefstjänsten. Det framstår för mig som en plump i JO:s historia som en institution som bidragit till att öka insynen och vidga yttrandefriheten.

Det finns inget att invända emot att chefs-JO refererar och söker stöd i tidigare JO-avgöranden. Men de två beslut som chefs-JO hänvisar till skiljer sig på flera sätt från fallet Brännström.

Det ena (4433-4435-1999) gäller en överste som var kritisk till en omorganisation av verksamheten. ÖB lät översten förstå att det var oförenligt att vara chef i en organisation och samtidigt i offentliga sammanhang kritisera hur verksamhetens organiserats.

Det andra beslutet gäller förflyttningen av en försvarsöverläkare (2907-1994) som framfört kritik av hur utprovningen av Jas Gripen-piloternas flygdräkt sköttes. Han fortsatte att framför sin kritik internt och även till andra myndigheter trots att generalöverläkaren förklarat att framtagningen av stridsdräkten sköttes på ett ansvarsfullt sätt.

Det som ÖB lägger Brännström till last är att han i intervjuer övergripande och i mer generella ordalag framfört farhågor om Sveriges försvarsförmåga. Brännström har med sina, om än spetsiga, formuleringar uttryckt sådant som tidigare ÖB, Försvarsberedningen och partiernas försvarspolitiska talepersoner uttryckt. Ett exempel är [intervjun i DN](#) där Brännström svarar jakande på frågan om Sverige är chanslöst vid ett angrepp. I samma intervju uttrycker försvarsminister Peter Hultqvist att ”vi har en resa att göra för att komma ikapp på alla de här områdena”. Noterbart är också att Brännström i egenskap av ansvarig för markstridsdagarna 2016 förklarade att det ”för oss inom armén gäller att med all kraft vi kan uppbringa genomföra det som framgår av de politiska besluten”.

[Även i den andra artikeln](#) som publicerades i Svenska Dagbladet i januari 2018 utgår Brännström och hans två medskribenter från försvarsberedningens syn på Sveriges läge och resonerar om regeringens tolkning av riksdagens inriktningsbeslut. Även om debattörernas synpunkter avviker från Försvarsmaktens ståndpunkt borde det anses rymmas inom ramen för en öppen debatt i synnerhet som debattörerna presenteras som ledamöter i Kungliga Krigsvetenskapsakademien. Att Brännström anges med sin militära grad är något försvarsmakten i andra sammanhang inte haft något att invända emot.

Lojalitetskraven som arbetsgivare kan ställa på alla anställda kan sträckas längre när det gäller höga befattningshavare. Men det blir samhällsskadligt om den utsträcks så långt att de inte tillåts uttrycka sina uppfattningar även om de ”kan synas avvika” från myndighetens uppfattning.

Chefs-JO förklarar att kritikrätten har sina gränser. I synnerhet för chefer kan det innebära att ”det blir omöjligt för den anställde att utföra sitt arbete” och ”genomföra en myndighets ställningstagande”. Enligt chefs-JO ger ÖB:s yttrande ”uttryck för” att det gäller i fallet Brännström. Chefs-JO riktar därför ingen kritik mot ÖB.

Chefs-JO är Brännström och alla försvarsanställda svaret skyldigt hur övergripande och generellt formulerade synpunkter på Sveriges försvarsförmåga innebär att han inte kan genomföra sina uppgifter. Att chefs-JO accepterar ÖB:s påståenden bidrar till att minska alla försvarsanställdas möjlighet och inte minst vilja att säga sin mening och delta i den offentliga försvarsdebatten.

Chefs-JO:s beslut kan inte överklagas. Återstår att ÖB för sin egen trovärdighet, för att realisera målet att skapa en myndighet med högt i tak och för att upprätthålla allmänhetens förtroende för myndigheten offentligt förklarar att det var ett fel att använda Brännströms yttranden som del i grunden för omplaceringen.

Det må synas vara ett långt steg att ta prestigemässigt. Men andra har tagit det.

Migrationsverket insåg och tillstod i en inlägga till JO att det skett ”en olycklig sammanblandning” mellan en omplacerad chefs ledaregenskaper och dennes åsikter. JO konstaterade i det ärendet att ”NN:s åsikter borde aldrig ha gjorts till del av omplaceringsärendet över huvud taget”, (149-2009). Migrationsverket hade därmed enligt JO vidtagit en åtgärd i strid mot grundlagens förbud mot repressalier.

Genom beslut, uttalanden och även åtal har JO-ämbetet sedan det inrättades revolutionsåret 1809 bidragit till förändring av lagar och korrigerat myndigheter som kringskurit rätten till insyn och enskildas grundlagsfästa rättigheter. Chefs-JO:s beslut ansluter dessvärre inte till den traditionen.

Nils Funcke

journalist, expert på yttrandefrihet och tryckfrihet

Foto: Janerik Henriksson/TT

Så kontaktar du SvD Debatt:

Redaktör: Carina Stensson,
Biträdande redaktör: Björn Jorner,
Mejl: debatt@svd.se,
Telefonnummer: 08-135149,
Twitter: [@SvDDebatt](https://twitter.com/SvDDebatt),
Facebook: [SvD Debatt](https://www.facebook.com/SvDDebatt)

[Så skriver du på SvD Debatt](#)